

Ronde 3

Karijn Helsloot

Stichting Studio Taalwetenschap – Amsterdam

Contact: k.helsloot@studiotaalwetenschap.nl

Wat is Taaltrotters, en hoe het te gebruiken op school?

De Europese Commissie heeft in november 2005 meertaligheid gepresenteerd als noodzaak voor alle burgers in de Europese Unie. Meertaligheid bevordert wederzijds begrip en sociale cohesie. Naast de nationale taal van het land waarin men woonachtig is, zou elke burger twee andere talen moeten kunnen spreken. Eén daarvan kan het Engels zijn of een (andere) belangrijke buurlandtaal, en één een taal naar keuze.

Meertaligheid moet dus een plek gaan krijgen in het onderwijs, en het liefst zo vroeg mogelijk. Immers, tot hun tiende jaar leren kinderen veel makkelijker en sneller dan daarna.

Voorafgaand aan, of tegelijkertijd met het vreemdetalenonderwijs, lijkt het zinvol onderwijs in *taalbeschouwing* aan te bieden, waarbij gebruik gemaakt wordt van de talen die in een klas aanwezig zijn. Dat wil zeggen, grijp als leerkracht de rijkdom aan talenkennis bij de leerlingen aan en laat deze tot haar recht komen in de klas. Immers, in elk lokaal in Nederland en Vlaanderen zitten leerlingen die naast het Standaardnederlands ook een andere taal, dialect of variëteit van het Nederlands spreken. Soms gaat het om een paar kinderen, soms om de helft, soms om vrijwel alle kinderen in de klas. Ook zogenaamde ‘witte’ scholen kenmerken zich door een groeiend aantal kinderen dat van thuis uit tweetalig wordt opgevoed. In dit laatste geval gaat het vaak om kinderen uit gemengde huwelijken waarvan één van de ouders een westerse taal spreekt als Engels, Duits of Spaans. Aandacht voor deze andere talen is er vrijwel niet in de klas.

Taaltrotters is een project dat scholen de mogelijkheid biedt om taalbeschouwing vorm te geven. *Taaltrotters* is een multimediale zoektocht, gemaakt voor leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs, en van klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs. Het project bestaat uit een interactief beeldverhaal en uit gedrukt lesmateriaal. De kleurrijke en hypermoderne presentatievorm is aantrekkelijk en sluit aan op de belevingswereld van de leerlingen.

Het beeldverhaal gaat over vier leerlingen die de klas zijn uitgestuurd tijdens een dictee Nederlands. Als strafwerk moeten zij terugkomen met iets nieuws over taal, waar de juf iets van kan leren. De leerlingen hebben iets dat de juf niet heeft, namelijk een heleboel talen samen.

Mercé is een Surinaams meisje dat in Nederland is opgegroeid. Zij spreekt Nederlands en een beetje Sranantongo. Lieve is een meisje uit Brussel. Zij spreekt Vlaams-Nederlands en Frans. Ahmet heeft Turkse wortels en spreekt Nederlands, Turks en zelfs een beetje Fries. Lukas is 100% Nederlands, maar beheerst ook gebarentaal en is helemaal thuis in straattaal en sms-taal. Deze vier hoofdpersonen gaan op zoek naar de kenmerken van taal: naar de klanken van taal, de klinkers en medeklinkers; naar de woordbouw en zinsbouw van taal; naar het ritme en de melodie van taal, en naar de betekenis en het gebruik van taal. De zoektocht heeft het Nederlands als vertrekpunt, maar eindigt met een verzameling kenmerken uit veel verschillende talen, resulterend in het Taaltrotterslied.

Het doel van *Taaltrotters* is dat leerlingen gaan inzien dat het Nederlands heel veel broertjes en zusjes over de grens heeft: verwantschap in structuur, in klanken, in woorden; verwantschap in hoe we een taal leren en in hoe we met taal omgaan. *Taaltrotters* bevordert een positieve houding ten opzichte van leerlingen met een andere thuistaal dan het Standaardnederlands. *Taaltrotters* geeft ruimte aan de taalrijkdom die onze samenleving kenmerkt en maakt dat iedere leerling trots kan zijn op de talen die hij spreekt.

Een voorbeeld van een onderwerp dat in *Taaltrotters* voorkomt gaat over de klankkenmerken van emoties (bladzijde 28 van het Taaltrotterspaspoort):

Emoties en stemmingen komen in alle landen en culturen voor.
 En je kunt ze in alle talen uitdrukken.
 Waaraan hoor je dat iemand boos is, als je de woorden niet verstaat?
 En waaraan dat iemand blij is, of zich dood verveelt?
 Dit zijn de kenmerken:

<i>Boos</i>	<i>Blij</i>	<i>Verveeld</i>
Hoog uitgesproken	Hoog uitgesproken	Laag uitgesproken
Veel toonafwisseling	Veel toonafwisseling	Weinig toonafwisseling
Snel praten	Heel snel praten	Langzaam praten
Hard praten	Heel hard praten	Zacht praten
Klanken inslikken	Klanken inslikken	Slappe uitspraak

Boos en blij lijken dus veel op elkaar. Maar bij blij trek je een lachend gezicht. Je lippen spreiden zich, je wangen gaan omhoog. Dat geeft een ander geluid.

Hoe klinken verontwaardigd, nieuwsgierig en geheimzinnig?

En hieronder staan twee bladzijden uit het Taaltrotterspaspoort afgedrukt.

10 Er zijn talen met veel klinkers, en talen met weinig klinkers

De meeste talen hebben tussen de zes en tien klinkers.

Arabisch	Turks	Nederlands
Spaans	Koerdisch	Engels
Servisch / Kroatisch	Berbers	Twi
Italiaans	Somalisch	Frans
Pools	Chinees	Duits

➔ Als jouw taal niet in het kadertje hierboven staat, kun je hem dan zelf toevoegen? Heeft de taal weinig, ongeveer 8, of veel klinkers?

Het Twi, de belangrijkste taal van Ghana, heeft net als het Nederlands veel klinkers. Een deel daarvan zijn neusklinken. Zulke neusklinken heb je ook in Europese talen als het Frans, Portugees en Pools. Ook in Nederlandse en Vlaamse dialecten komen ze voor. In het Tilburgs ga je daa-ng-son.

➔ Kan je een ander voorbeeld in Nederland of Vlaanderen?

Rond 1900 vonden ze het chic als je in het Standaardnederlands neusklinken maakte.

l - ng - k wi - ng - l nie - ng - t naa - ng - r schoo - ng - l

Mercé wil ook de **ei** gebruiken in het lied, met de **aa** en **oe**.
 < aa, oe, ei

30 Lukas zoekt het liever wat dicht bij huis

Hij neemt de top-20 van talen in Nederland en Vlaanderen erbij.

Top-20 van talen in Nederland en Vlaanderen

1 Nederlands/ Vlaams	8 Duits	16 Moluks Maleis
2 Turks	9 Hindi/Urdu	17 Italiaans
3 Arabisch	10 Papiaments	18 Twi
4 Berbers	11 Spaans	19 Servisch/ Kroatisch
5 Frans	12 Chinees	20 Pashtu
6 Engels	13 Somalisch	
7 Sranang	14 Ikaeek	
	15 Perzisch	

Nou ja, dicht bij huis...

Zijn huis staat in een **global village**, in een werelddorp! En in dat werelddorp wordt ook Fries, Limburgs, West-Vlaams, Nedersaksisch en Zeeuws gesproken. En Nederlandse Gebarentaal. En dat is niet alles. In Nederland en Vlaanderen zijn ook nog ongeveer 500 verschillende stads- en dorpsvarieteiten.

Dus hoeveel talen zijn er eigenlijk?

Misschien wel net zoveel als er mensen zijn.

< Lukas:

Al die taleehitlijsten, daar schiet ik niks mee op.
 Gebarentaal, daar heb ik tenminste verstand van.
 Ik wil het gebaar voor taal, skateboord en dag! in het lied.

➔ Welke gebaren horen bij deze woorden? Bedenk het eerst met elkaar, en vraag het daarna aan een gebarentaalpreker, of zoek op de website www.efltha.nl.

Gebarentaal

Nik land en elke regio heeft zijn eigen gebarentaal, net als bij gesproken taal.

Taaltrotters is ruim vier jaar geleden van start gegaan in het kader van het Europees Jaar van de Talen. Het heeft een paar prijzen gewonnen, zoals het Europees Talenlabel in 2004, en de Populariseringsprijs van de Landelijke Onderzoekschool Taalkunde. Voor Friesland is aanvullend friestalig lesmateriaal ontwikkeld, samen met studenten van de hogescholen in Leeuwarden, en met docenten en taalwetenschappers, verbonden aan de hogescholen en aan de Fryske Akademie. Inmiddels is een Europees Lingua-project van start gegaan waarbij met partners uit Finland, Zweden en Duitsland voor scholen uit deze landen nieuwe versies van *Taaltrotters* worden ontwikkeld.

Ondanks het grote aantal leerlingen dat *Taaltrotters* heeft bekeken in de afgelopen vier jaren, en ondanks de positieve reacties van de leerlingen op de film, blijkt dat leerkrachten nog steeds grote moeite hebben om het onderwerp in de klas op te pakken en om het vorm te geven. De grote verscheidenheid aan talen en het niet-normatieve karakter van het lesmateriaal vragen van de leerkracht een grote mate van creativiteit en flexibiliteit. Dat de leerkracht zelf het Duits maar een beetje, of het Arabisch in het geheel niet beheerst, moet geen obstakel zijn om over deze talen iets te horen, te lezen

of te vertellen. En dat tussen de leerlingen in de klas sprekers zitten van vreemde talen, zou de leerkracht moeten toejuichen als waardevolle en direct toegankelijke bronnen.

Om leerkrachten te helpen met *Taaltrotters* te werken, verzorgt Stichting Studio Taalwetenschap trainingen voor studenten en leerkrachten op pabo's en lerarenopleidingen, en voor leerkrachten in het primair en voortgezet onderwijs. In deze trainingen wordt aandacht besteed aan de opbouw en structuur van *Taaltrotters*, over de inhoudelijke achtergronden, en over de educatieve doelstellingen. De focus ligt op kennisverrijking op het gebied van taalbeschouwing en meertaligheid. Verder komen de mogelijke werkvormen, het materiaalgebruik en de toets- en presentatievormen aan bod.

Algemene informatie:

- *Taaltrotters* is tot stand gekomen in een unieke samenwerkingsvorm tussen taalwetenschappers en vormgevers. Het is financieel mogelijk gemaakt dankzij steun van de Europese Commissie, het VSB Fonds, de Mondriaan Stichting, het Prins Bernhard Cultuurfonds, NWO, en vele andere fondsen.
- Het beeldverhaal staat opgesteld in Science Center Nemo, te Amsterdam en is op afspraak open voor schoolgroepen (reserveren: 0900-9191200 of info@e-nemo.nl, www.e-nemo.nl).
- Scholen die het project in het museum bezoeken, krijgen voor elke leerling het lesmateriaal er gratis bij.
- Het lesmateriaal bestaat uit het Taaltrotterspaspoort en de CD-rom met het beeldverhaal en opdrachten. Het kan los besteld worden via stichting@studiotaalwetenschap.nl of 0031206390115. Kosten: 7,50 euro voor een los setje; 5,00 euro bij tien of meer exemplaren.
- Op www.studiotaalwetenschap.nl vindt u allerlei informatie over *Taaltrotters* en over andere projecten van Stichting Studio Taalwetenschap.

Ronde 4

Hilde Van den Bossche

KaHo Sint-Lieven – Sint-Niklaas

Contact: hilde.vandenbossche@kahosl.be

Grammatica en literatuuronderwijs ... vijanden of bondgenoten?

Bij het bedenken van de titel heb ik iets behoorlijk uitdagends willen stellen: al jaren heerst er binnen lerarenopleidingen wrevel over een aantal tekorten van onze studen-